

Fem om dagen

Slekt følger slekters gang. Særlig i landbruket. Et generasjonsskifte stiller de involverte på en tøff prøve. Begynn prosessen i god tid. Masse ros er et av nøkkelkriteriene. 5 ros på en kritikk har dokumentert effekt.

Bent Rune Sinnes

Gjennom blant annet flere dagskurs om generasjonsskifte, er mitt inntrykk at bøndene sine utfordringer har noe ekstra med seg sett i lys av par- og familieutfordringer generelt. Dette har gjort meg både nysgjerrig og ydmyk. Nysgjerrig fordi disse parene og familiene praktiserer noen verdier som ellers i samfunnet sies å være på vikende front. Ydmyk fordi jeg blir invitert inn i parforhold og familierelasjoner som er utsatt for press fra mange kanter.

I det følgende vil det handle om noen perspektiver ved familieliv og gårdsdrift.

Tren på ros

En viktig referanse for meg er arbeidet som er utført ved John Gottmann Instituttet i USA. Gjennom flere 10-år har de forsket på hva som mest

effektivt bygger og reparerer forhold mellom personer, hjemme eller på jobb. De har funnet at vel 70% av de vanskelige temaene i en relasjon er vedvarende, men håndterlige. De peker på nødvendigheten av å bygge en relasjon på konkret ros og velvilje. 5 ros på 1 kritikk er deres dose for å bygge positivitet og velvilje i relasjoner. Det er lettere å ta imot kritikk når vi vet at personen vil oss vel.

Dette er forskningsmessig holdbart og verdt å trene på!

Familieeierskap i landbruk eller annen virksomhet bygger blant annet på sterk forpliktelse og langsiktighet. I landbruket møter vi en forvaltertanke og et generasjonsperspektiv, som vi i samfunnet ellers trenger å bli minnet om. Med utgangspunkt i sterk forpliktelse skapes bærekraftige verdier. Verdiene er slitesterke og dypt forankret i familie, slekt og tradisjoner. Dette gir hjelp til utholdenhet og støtte når en trenger å hente seg inn når livet er vanskelig. På den annen side kan verdienes styrke være

en stor utfordring når man må bryte noe opp. Eksempler på dette er om man må selge gården ut av nærmeste familie, noen vil drive gården i en ny retning og med annen produksjon enn tidligere, eller ved samlivsbrudd. Verdiene og holdningene som normalt representerer en styrke kan i slike situasjoner medvirke til noe sårbart som er vanskelig å håndtere.

Ærlighet og drømmer

Jeg har møtt par som drømmer om det vakre småbruket ved et stille vann. Andre har inkludert meg i ærlige drømmer om å komme seg ut av krevende forpliktelser og forventninger fra familie, slektninger, naboer og selve driften av gårdsbruket. Andre igjen deler sin glede over å være forvaltere av tradisjon og slektshistorie.

Jeg holder fast på at alle disse beskrivelsene omtaler sider ved et familieliv på et gårdsbruk. De deler ærlighet og lengsler.

På ett av våre kurs om generasjonsskifte i landbruket kom en bon-

Liv og samliv på bonde-landet

Landbruk er mer enn fønenheter og driftsøkonomi. Det skal mer til enn en agronomutdanning for å lykkes som bonde. I fire artikler framover presenterer Bondevennen artikler som handler om de viktige mjuke og mellommenneskelige verdiene, knytt opp til landbruket og bondetilværelsen. Hvordan handtere ansatte på gården, samlivsbrudd og generasjonsskifte.

Artikkelserieforfatteren, Bent Rune Sinnes, driver rådgivningsfirmaet Succession AS. Han har lang erfaring som familierapeut. De siste årene har han vært særlig opptatt av familieeierskap og familieliv blant par som driver gårdsbruk, og bidratt i kurs om eiendomsoverdragelse i landbruket. Bent Rune Sinnes jobber også med samarbeid og kommunikasjon mellom ledere og tilsette i bedrifter.

de med et lett hjertesukk.

- Hvor er køen av alle som vil drive garden min? Jeg trodde jeg ville møte dem her. Dette var nok litt ironisk sagt. Samtidig hørte jeg en ærlighet og lengsel etter at noen kunne videreføre hans livsverk sammen med tradisjonene og historien til gården. Det er smertelig å se at noe verdifullt ikke blir verdsatt slik en ønsker. Et forhold er det økonomiske ved et mulig salg. Noe annet er følelsen av å ikke vite hva som skal skje med det mest verdifulle en har.

Kraft i samtaler

Å snakke sammen om ærlighet og lengsler kan være truende og frigjørende på samme tid. Det er likevel et avgjørende startsted. Jeg vet det er slike fortrolige samtaler rundt omkring i bygdene. Disse relasjonene har i seg kraft, nyskaping og kan bidra med det de involverte trenger. Mange bønder og deres ektefeller har erfaring med slike samtaler.

Generasjonsskifter er livsfaser

hvor lengsler, ærlighet og ansvarlighet blir utfordret. Utøvelsen av eierskapet ovenfor egne voksne barn er en dimensjon. Dette henger ofte sammen med hvordan foreldre i tidligere år har brukt dialog og evnen til å lytte etter sine barns opplevelser og meninger. Når gården skal overføres til neste generasjon blir familie-kulturen tydelig. Familie-kulturen kan beskrives som limet i familien og gjenkjennes i måten familien snakker sammen og samarbeider på.

Ledelse gjennom følelser

Familiekulturen viser også hvordan foreldre har stått frem som ledere i familien. Ledelse er for meg noe som skal utøves i et følelsesmessig tereng. Det er rimelig enkelt å flytte papir. Derimot er det mer krevende å lede og vise vei når terrenget er preget av følelser.

Generasjonsskiftet aktualiserer også endring av roller. Det handler om at noen må følelsesmessig forlate posisjoner og oppgaver, og andre må følelsesmessig gå inn i de tilsvarende rollene. Formelt er generasjonsskiftet som regel i orden. Derimot kan de følelsesmessige sidene være vanskeligere å håndtere.

Generasjonsskifte krever tid

Overgangen er avhengig av flere parter. Seniorbonden har en utfordring i å forlate og gi fra seg en rolle. Juniorbonden har sin oppgave i å ta på seg en bonderolle som eier. Det er lettere for seniorbonden å fratse, også følelsesmessig, når han/hun erfarer at juniorbonden både formelt og følelsesmessig har gått inn i rollen og tar plassen som ny sjefsbonde. Da kan senior tryggere fratse. Tilsvarende erfarer ektefeller at deres rolle forandres. Min erfaring er at de som klarer å snakke åpent og tydelig om behov, ansvar og løsninger, kommer lengst. Ingen vil gi fra seg det mest verdifulle man har uten at man er trygg på at det blir tatt skikkelig vare på. Tilsvarende er det naturlig at den som skal overta trenger tid på å flytte inn i rollen og gjennom erfaring bli mer og mer trygg. Blant annet av denne grunn anbefaler man å bruke tid på generasjonsskifter. Overføringene til neste generasjon erfares ulikt og ingen generasjonsskifter er like.

Konkrete tilbakemeldinger

Juniorparet som har overtatt gården må håndtere de naturlige livsfasene et familieliv består av. Fra å være nyetablert par, gjennom småbarnstid og tenåringstid, til barna flytter ut og nye par etableres. Deretter går de i møte med tiden for overføring av gården til sin generasjon. Livsfasene går over i hverandre der hvor det er noen års aldersforskjell mellom barna. Gottmann sine anbefalinger med å gi 5 ros på en kritikk, er nyttige å ha med seg fra småbarnsfasen. Betydningen av ros er større enn vi aner. Utfordringen er at vi glemmer å gi ros eller er for lite konkrete i våre tilbakemeldinger.

Databarn gode bønder

Barn lærer omsorg, forutsigbarhet, stabilitet og det å dele følelser av sine foreldre. De er svært lojale og oppfatter mer enn foreldre tror. Derfor har foreldre gode samarbeidspartnere i sine barn om de både praktiserer dialog og forståelig grensesetting.

Barnas bruk av data for eksempel, skaper til tider stor frustrasjon. Vær oppmerksom på at et barn som bruker mer tid på data enn praktisk gårdsarbeid, kan ha gode forutsetninger for å overta og drive gården en dag i fremtiden. Det er jo bare å minne om at tidene endrer seg og at data er blitt svært viktig i moderne gårdsdrift.

Vær åpen

Oppsummerende kan vi si at slekt kan følge slekters gang i landbruket. Noen suksessfaktorer er å snakke åpent og tydelig om behov, ansvar og løsninger. Til tross for at ærlighet og tydelighet omkring lengsler kan være truende kan det og være frigjørende på samme tid. Slik kan forhold mellom familiemedlemmer og slektninger bidra med kraft og nyskaping.

God dialog med barn fra tidlige barneår legger et godt grunnlag for livsfaseoverganger og generasjonsskiftene.

Har du spørsmål eller kommentarer til denne artikkel kan du kontakte Bent Rune Sinnes på mail: bent.rune@succession.no